

Batthyány Lajos gróf életútjának magyarországi és külföldi helyszínei

Batthyány Lajos gróf, első felelős magyar miniszterelnök életútjának hazai és külföldi helyszíneit nemigen tartja számon a történelmi emlékezet. Leginkább Batthyány kultuszának hiánya magyarázza, hogy ismertebb és népszerűbb kortársaival – így például Kossuth Lajossal, Széchenyi István gróffal és Deák Ferencsel – szemben alig jelölik emlékművek, szobrok vagy emléktáblák e helyszíneket; jobbára csak a vértanúságával kapcsolatosak ismertek. Rövid áttekintésünkkel Batthyány életének helyszíneire szeretnénk felhívni a figyelmet, és arra kívánjuk ösztönözni olvasóinkat, hogy adatainkat tovább pontosítva kutassák fel és azonosítsák őket, majd pedig valamilyen jelöléssel ellátva tegyék e helyszíneket a mártírhalált halt miniszterelnök méltó emlékhelyeivé.

Batthyány Lajos gróf életútjának legtöbb azonosított helyszíne Budapesten, annak is a pesti városrészében, zömében a Belvárosban található. Az egykori Hatvani és Szép utca sarkán, a Kossuth Lajos u. 5. szám alatti ház helyén állt Cziráky Antal gróf palotája, melyet 1840 őszétől bérelt Batthyány. A gróf családjával lakott itt, és e tágas palotában rendezte be szalonját, mely báljaival és egyéb összejöveteleivel a főváros társasági életének egyik központja volt az 1840-es években.

Batthyány Pesten mind magánemberként, mind pedig egyesületi tisztségviselőként gyakran látogatta a Rakpiac (a mai Roosevelt tér) szélén álló Kereskedelmi Csarnok (ennek helyén található ma az Atrium Hyatt Hotel) emeletén működő Nemzeti Casinót, mely rendszeresen adott helyt a gróf részvételével, illetve elnöklétével tartott különböző egyesületi rendezvényeknek. Az egykor a Feldunasonon található régi Vigadóban, az 1849-ben – Pest lövetése során – lerombolt Redoutban (mely pontosan a mai Vigadó helyén állt) nyitotta meg Batthyány 1842. augusztus 25-én az első magyar Iparmű-kiállítást, 1848. július 5-étől pedig a miniszterelnök részvételével itt ülésezett a népképviselői országgyűlés képviselőháza.

Pest vármegye egykori székházában, a pesti vármegyeházán (ma Városház utca 7.) ismerkedett meg Batthyány Kossuth Lajossal az 1841. november 13–14-ei iparegyesületi közgyűlés alkalmával. 1842. december 26-án és 1844. augusztus 25-én itt, a vármegye közgyűlésének nagytermében adta át az Iparmű-kiállítások díjait, 1845 és 1847 között pedig gyakori résztvevője volt Pest vármegye közgyűléseinek. Batthyány 1846. augusztus 11-én a Nemzeti Múzeum dísztermében nyitotta meg a harmadik magyar Iparmű-kiállítást, 1848-ban pedig a miniszterelnök részvételével itt ülésezett az országgyűlés felsőháza. Ennek közelében (a mai Rákóczi út és Múzeum körút sarkán) állt az egykori Nemzeti Színház, melynek 28. számú páholyát 1845 októberétől 1848 márciusáig bérelte a gróf.

Alig néhány lépésnyire a Cziráky-palotától, a Hatvani és az Újvilág utca (a mai Kossuth és Semmelweis utca) sarkán állt egykor a 635. számú, Ilkey-féle ház, melyet 1843-ban bérelt ki Batthyány az Iparegyesület számára. 1848-ig ez volt az Iparegyesület szállása, és itt tartották Batthyány elnöklétével az egyesület közgyűléseit és választmányi üléseit.

A Váci utcán volt a Pest megyei ellenzéki vezető – Kossuth követője – Szentkirályi Mór lakása. (Ennek pontosabb helyét nem ismerjük.) Itt alakult meg Batthyány részvételével 1846. június 6-án az ellenzék sajtóbizottsága. Valahol a mai Múzeum körúton, az egykori Országút utcában állt a Batthyány által is látogatott Kunewalder-ház, mely 1847 első hónapjaiban az Ellenzéki Kör szállása volt. Az Ellenzéki Kör a későbbiekben a pesti Urak utcájában, a (mai Petőfi Sándor utca és Régi Posta utca sarkán egykor álló) Laffert-házban működött. 1847-1848-ban Batthyány is többször felkereste e házat. 1847. március 15-én az ellenzék itt tartotta országos konferenciáját, és ekkor választották meg az elnöklő gróft az ellenzéki párt elnökévé. Pesten a Belvárosi Plébániatemplomban keresztelték meg Batthyány fiát, Elemért 1847. április 8-án.

A Kossuth Lajos utca 3. szám alatt napjainkban is álló, emléktáblával megjelölt Horváth-háznak nevezetes szerep jutott 1848-ban. Földszintjén működött a Landerer és Heckenast nyomda – a március 15-ei forradalom egyik állomása –, ennek első emeletén rendeztette be Batthyány a miniszterelnöki hivatalát és az Országos Nemzetőrségi Haditanács irodáját 1848 áprilisában, majd alkalmanként itt tartották a minisztertanácsi üléseket is. A Batthyány-kormány üléseinek egyébként nem volt állandó helyszíne; a miniszterek többnyire valamelyik társuk szállásán ültek össze. Batthyány a minisztertanácsi ülések alkalmával fordult meg Döring József pesti házában (ma Nádor utca 7.), mely 1848-ban Kossuth szállása volt, vagy a Rakpiacra álló (ma azonban már nem létező) Ullmann-féle házban, Széchenyi Ist-

ván gróf szállásán; itt működött egyébként 1848-ban az országgyűlés képviselői klubja is. Batthyány a kormányulések alkalmával járt a Feldunasoron az István főherceg-szállóban (ma Akadémia utca 1.), ahol Deák Ferenc szállt meg 1848-ban, és Budán a királyi palotában, a minisztertanácsi üléseken olykor elnöklő István nádor lakosztályában is.

Batthyány Lajos gyakran felkereste Pesten az Egyetem utcai Károlyi-palotát, ahol sógornője, Károlyi György gróf felesége, Zichy Karolina grófnő lakott. Itt fogták el a fővárost megszálló császári katonák a gróft 1849. január 8-án éjszaka, amint azt a palota falán látható dombormű is megörökíti. A volt miniszterelnökök innen Budára vitték, és Helytartótanács Úri utcai palotájában (ma Úri utca 53., az MTA Történettudományi Intézete) tartották fogva 1849. április 23-ig. Pesten a mai Szabadság tér helyén állt annak idején a hírhedt Újépület, mely a császári királyi hadsereg laktanyája és raktára volt, 1849-ben pedig a magyar politikai foglyokat tartották benne. A kivégzése előtti hetekben, 1849. szeptember 12-étől október 6-áig itt őrizték Batthyány Lajost is. Ennek falánál végezték ki a volt miniszterelnökök 1849. október 6-án délután 6 órakor, azon a helyen, ahol a Batthyány-örökmécses áll. (A kivégzés helyét jelölő, ma a Báthory, Aulich és Hold utca sarkán található örökmécses 1926. október 6-án avatták fel.) Batthyány holttestét a Ferenciek tere 2. szám alatti Belvárosi ferences templom kriptájában őrizték 1849. október 6-tól 1870. június 9-ig, amikor a főváros szervezésében ünnepélyesen újratemeték a Kerepesi temetőben. Batthyány Lajos végső nyughelye, napjainkban is látható mauzóleuma 1874 májusában készült el.

Batthyány Pestre költözése előtt, az 1830-as években Vas megyében lakott, és itt voltak legnagyobb kiterjedésű, legtöbbet jövedelmező birtokai is. Batthyány állandó lakóhelye Ikervár mezőváros volt, kastélyát az 1840-es évek második felében építette át Pollack Ágoston és Ybl Miklós tervei alapján neoreneszánsz stílusban, ma is látható formájára. (Ikervár, Gróf Batthyány Lajos utca 2.) Széchenyi István gróf több alkalommal felkereste Batthyány ikervári kastélyát, 1840. augusztus 25-én és 1844. április 7–8-án pedig Deák Ferenc is itt látogatta meg a gróft. Batthyány az Ikervárhoz tartozó péterfai majorban építette fel nevezetes – 1840. augusztus 7-én Széchenyi által is felkeresett – cukorgyárat, mely 1839 őszén kezdte meg a termelést. (A cukorgyárat már rég lebontották, Péterfa-majorban azonban még napjainkban is látható az ikervári uradalmi jószágkormányzó egykor földszintes, azóta emeletessé átépített kastélya.)

Noha Batthyány országgyűlési fellépése előtt nem a vármegyei közéletben szerzett tapasztalatokat, 1831 és 1847 között több alkalommal is részt vett Vas vármegye közgyűlésein a szombathelyi megyeházán (Bersenyi Dániel tér 1.). Jelen volt többek között az 1843. április 3-ai, követutasításokat tárgyaló vasi közgyűlésen is, és „elszánt lélekkel, rövid szavakban kinyilatkoztatta, hogy ő is adózni kíván”, az adózást ellenző konzervatív kortések azonban kis híján megverték.

Vas megyében két választókerületben, Sárváron és Kiscellben is miniszterelnökként választották képviselővé 1848. június 23-án, a népképviselői országgyűlési választáson. Batthyány a sárvári mandátumot fogadta el. Lemondását követően, 1848. december 6-án ismét a lakóhelyét is magában foglaló sárvári választókerületben választották képviselővé, 1849. április 28-án pedig Sárvár mezővárosban, „egy kastélyszerű úrilakban” szállásolták el a fogolyként Budáról Laibach felé szállított gróft.

Batthyány már a reformkorban is többször felkereste Hegyfaluban Szentgyörgyi Horváth Józsefet. A vasi nemzetőrök táborához felfegyverkezve csatlakozó gróf itt esett le a lováról és ficamította ki a karját 1848. október 11-én. Batthyányt ezt követően nyolc napig, október 19-ig ápolták a hegyfalui kastélyban (Szentgyörgyi Horváth – majd Széchenyi – kastély, Kossuth u. 2.), és itt diktálta le Bezerédj Istvánhoz intézett, híressé vált hegyfalui levelét.

Jánosházán 1963 óta emléktábla jelöli az egykori fogadót, melyben a fogoly Batthyányt és társait szállásolták el 1849. április 27-én (Batthyány u. 2.). Másnap reggel itt próbálták kiszabadítani a helyi népfelkelők, Batthyány azonban lebeszélte őket vakmerő tervükről, mert tudta, hogy a császári katonák támadás esetén lelőtték volna a foglyaikat. Egy nappal később, 1849. április 29-én Kőszegen a Kovács utca 584. számú – Zichy-Ferraris Bódog, Vas megye főispáni helyettese tulajdonában lévő – házban volt a szállása Batthyáynak és fogolytársainak. (E házat 2007. április 29-én jelölték meg emléktáblával a községiek – bővebben ld. a ... oldalon.)

Batthyány Lajosnak 1842-től – oldalági örökösödés folytán – Fejér megyében is voltak kisebb birtokrészei a Batthyány familia ősi birtokain, Szabadbattyánban és Polgárdiban. (Utóbbi településen – Batthyány u. 132. szám alatt – 2000 óta egész alakos szobor őrzi a miniszterelnök emlékét.) Batthyány helyi birtokosként szerzett rá jogot, hogy részt vegyen Fejér vármegye közgyűlésein; 1842 és 1848 között több alkalommal is megjelent és felszólalt a székesfehérvári megyeházán (Szent István tér).

Batthyány ügyvezető miniszterelnökként, a horvát bán hadaival szembezállni szándékozó magyar sereg Fejér megyei táborába utazva szállt meg 1848. szeptember 27–28-án a nyéki fogadóban (a mai Kápolnásnyéken). Szeptember 28-án este részt vett a sukorói református templomban (Fő u. 66.) tartott haditanácson, ahol a magyar sereg parancsnokai elhatározták, hogy másnap ellenállnak a horvátoknak. Batthyány aznap éjjel még betért Velencén Szapáry Antal házába, majd másnap, szeptember 29-én reggel – a pákozdi csata előtti órákban – székesfehérvári főhadiszállásán, a (mai Városház téren álló) püspöki palotában kereste fel Jellačićot, hogy rávegye a békés megegyezésre. (Később fogolyként ugyanitt szállásolták el a gróft 1849. április 24-én.) A sikertelen tárgyalási kísérlet után, útban ikervári birtokára, Csóron, a Szögyény-Marich kastélyban (Fő tér 10.) találkozott aznap Szögyény Lászlóval, a korábbi alkancellárral.

Vereben, az azóta már elpusztult Végh-kastélyban, Végh Jánosnál szállt meg Batthyány az országgyűlés Windisch-Grätzhez utazó békeküldöttségével 1849. január 2-án. A császári fővezér másnap Bicskén, Batthyány Kázmér gróf kastélyában berendezett főhadiszállásán fogadta a magyar küldöttséget, ám Batthyány nélkül. (Az eseményre márványtábla emlékeztet a Kossuth u. 42. szám alatti kastélyban.) Windisch-Grätz elutasította a magyar küldöttség kérését, feltétlen engedelmességet követelt, s néhány napig Bicskén tartotta háziőrizetben a küldöttség tagjait. (Ez idő alatt január 4-én a gróf is a kastélyban ebédelt.)

Martonvásáron, a Brunsvik-kastélyban (Brunsvik u. 2.) is megfordult Batthyány. Itt szállásolták el fogolyként Budáról útra kelve 1849. április 23-án, majd pedig Pestre visszazállítva szeptember 11-én. Az utóbbit megelőző éjszakán, 1849. szeptember 10-én a móri vendégfogadóban volt Batthyány és fogolytársai szállása.

Győrbe diákként érkezett Batthyány. 1819 novemberétől 1820 augusztusáig a Megye utcai Zichy-palotában (ma Liszt Ferenc u. 20.) Fejér Györgynél, a győri tankerület főigazgatójánál lakott, miközben a város főterén – a mai Czuczor Gergely Bencés Gimnázium helyén, a Széchenyi tér 8. szám alatt – álló bencés gimnázium tanulója volt. Batthyány 1831 szeptemberétől kezdve többször felkereste Széchenyi István gróf Sopron megyei, nagyecenki kastélyát (Kiscenki u. 3.), így például 1840. augusztus 20-án ő is részt vett Nagyecenken Széchenyi nevezetes névnapi köszöntésén. A miniszterelnök lemondása után, Bécsből hazafelé utazva, 1848. október 6–7-én szállt meg Sopronban a Magyar Király fogadóban (ma Várkertület 73., korábban Vörös Ökör fogadó), ahol találkozott a felségárulási perében később ellene valló tanúval, Meszlényi Lajossal.

Veszprém megyében csupán fogolyként fordult meg Batthyány. 1849. április 25-én Várpalotán a Zichy-kastélyban (Kastélydomb u. 11.), másnap április 26-án pedig a városlődi vendégfogadóban szállásolták el fogolytársaival együtt. A gróf özvegye, Zichy Antónia grófnő az emigrációból hazatérve, 1856-ban vásárolta meg Festetics Leó gróf kastélyát a Veszprém megyei Dákán (Dózsa György u. 80.), és itt élt gyermekeivel egészen a haláláig.

Zala megyébe több alkalommal is barátját és politikai harcostársát, Deák Ferencet felkeresve látogatott el Batthyány Lajos. 1840. július 27-én részt vett Zala vármegye közgyűlésén a zalaegerszegi megyeházán (Várkör 2.), ahol a megye táblabírójává nevezték ki. (A gróf másnap ugyanitt tette le a táblabírói esküt.) Kehidán, Deák Ferenc kúriájában (ma Kehidakustány, Kúria u. 6.) kétszer is megfordult Batthyány. 1843. június 3–4-én egy ellenzéki követekből álló országgyűlési küldöttséggel érkezett Deákhoz, hogy rávegye a követség elvállalására. 1847. február 8–9-én pedig – útban Lombardia felé – az Ellenzéki Nyilatkozat kiadásáról tárgyalt itt Deákkal.

Batthyány Lajos gróf életének első 19 esztendejét túlnyomórészt Bécsben töltötte. Szülei a születése évében, 1807-ben különváltak, és anyja, Skerlecz Borbála idehozta a kis Lajost nővérével, Amáliával együtt. Batthyány nyolc éves koráig, 1815-ig anyjával és nővérével élt a Punzendorf városrész 288. számú házában, majd Vinzenz Pleban bécsi nevelőintézetének növendéke lett. Az ifjú gróf négy évet töltött ebben a bentlakásos intézetben, neves arisztokraták csemetéi között, emellett 1818 őszétől a bécsi egyetem gimnáziumának magántanulója volt. Batthyány 1819 áprilisától 1821 tavaszáig Magyarországon tartózkodott, azután ismét visszatért Bécsbe. Ekkor Friedrich Klinkowström Alser városrész 96. szám alatt működő katolikus szellemű nevelőintézetének növendéke lett, és 1822 őszén újból beiratkozott a bécsi egyetem gimnáziumába. Batthyány 1824 májusáig nevelkedett Klinkowström intézetében, majd egy bölcsészdoktor, Nikolaus Möller bécsi házában élt és tanult, egészen 1826 februárjáig.

Családi ügyei vagy közéleti elfoglaltságai a későbbiekben is számos alkalommal szólították Bécsbe Batthyány Lajost. 1831. január 18-án a magyar királyi udvari kancellária bécsi épületében (ma a Magyar Köztársaság ausztriai nagykövetsége, Bankgasse 4-6.) foglalták írásba a gróf és anyja közötti örök-

kösödési szerződést, 1845. december 17-én pedig Pest vármegye küldöttségének tagjaként járt Batthyány a kancellárián.

A Kärntnerstrasse egyik épületében, az egykori Károly főherceg fogadóban szállt meg Batthyány és a magyar országgyűlés küldöttsége 1848. március 15–17-én, közvetlenül a gróf miniszterelnöki kinevezése előtt. Miniszterelnökként Batthyány képviselte kormányát a bécsi császári udvarral folytatott legfontosabb tárgyalásokon. Batthyány a belvárosi Hofburgban tárgyalta az udvari körökkel 1848. március 16–17-én, március 19-én, március 30-án, továbbá május 2. és 10., július 24. és 31., valamint augusztus 28. és szeptember 5. között. Batthyány az utóbbi alkalommal, 1848. augusztus 29-étől szeptember 9-ig a Seilergasse 14. szám alatti Hotel Stadt Frankfurtban szállt meg, és itt volt a szállása szeptember 30-tól október 5-ig is. (Később felségárulási perében e szálló alkalmazottjai tettek rá hamis terhelő vallomást.) Schönbrunnban, a császári palotában fogadta az uralkodó az országgyűlés küldöttségével tartó Batthyányt 1848. szeptember 9-én, és a miniszterelnök itt adta be lemondását, illetve írta alá utódja kinevezését 1848. október 2-án.

Batthyány Bécs mellett több más településen is megfordult a mai Ausztria területén. Katonáskodása idején, 1829 márciusa és 1830 áprilisa között a magyar határhoz közeli, stájerországi Fehringben állomásozott Batthyány huszárszázada. 1831-től a gróf birtoka, és egyik uradalmának központja volt az akkor Vas megyéhez tartozó Dobra mezőváros (ma Neuhaus am Klausenbach). A hagyomány szerint a Dobra melletti „Tábor” kastély volt Batthyány Lajos kedvenc nyaralóhelye. (Napjainkban vendéglő működik a Taborstrasse 3. szám alatti, „Schloss Tabor” néven ismert, szépen felújított kastélyban.) Batthyány anyja halála után, 1834-ben lett a birtokosa a Vas megyei szalónaki uradalomnak, illetve az uradalom székhelyének, Szalónak (Stadtschlaining) mezővárosnak. A gróf valószínűleg járt a szalónaki várkastélyban is (Burg Schlaining), a település egyik majorsági épületén (Meiersiedlung) látható monogramos téglá tanúsága szerint pedig 1842-ben ő építtette újjá Szalónakon az uradalmi épületeket. Batthyány ugyanebben az évben oldalági örökösödés folytán jutott hozzá a stájerországi „burgói” uradalomhoz, és annak központjához, Burgau városához. (Burgauban az egykor Batthyány tulajdonában lévő várkastély falán 1998 óta domborműves emléktábla őrzi a magyar miniszterelnök emlékét.)

Miután 1848 nyarán a bécsi forradalmi megmozdulásoktól megrettent császári udvar a távoli Innsbruckba költözött, 1848. június 6. és 12. között Batthyány Lajos miniszterelnök is ott folytatott velük tárgyalásokat, többek között az erdélyi unióról és a horvát bán menesztéséről. Az egykori osztrák-magyar határtelepülést, Parndorfot akkor kereste fel Batthyány, amikor a Jellačić hadait üldöző magyar főszereg átlépte az osztrák határt. A parndorfi római katolikus plébánián (ma Hauptstrasse 115.) volt Csány László kormánybiztos szállása, és ide érkezett Batthyány 1848. október 21-én, majd a magyar sereg ugyanazon a napon a közeli Stixneusiedl római katolikus plébániáján tartotta haditanácsát Batthyány részvételével.

Batthyányt fogsága idején, 1849 tavaszán is átszállították, illetve elszállásolták néhány ausztriai településen. 1849. április 30-án Kirchschlag vendégfogadjában, másnap, május elsején az edlitz vendégfogadóban, harmadnap, május 2-án pedig Bécsújhelyen (Wiener Neustadt), a katonai akadémia épületében szállásolták el Batthyány Lajost és fogolytársait.

A mai Csehországban – az egykori Morvaország területén – két alkalommal töltött hosszabb-rövidebb időt Batthyány Lajos. Katonáskodásának utolsó időszakában, 1830 áprilisa és 1831. április 30. között huszárszázada a Pardubitzhoz (ma Pardubice), az ezredparancsnokság székhelyéhez közeli Bogdaneztben (ma Lazne Bohdaneč) állomásozott. Fogsága idején, 1849. augusztus 12-étől szeptember 8-ig Olmütz (ma Olomouc) várbörtönében őrizték. Itt folytatták le ellene hadbírószági eljárást, és itt ítélték halálra 1849. augusztus 30-án.

Batthyány Lajos élete több szállal kötődött Horvátországhoz is. Már megkezdte katonai szolgálatát Itáliában, amikor 1826 végén a horvát főváros, Zágráb (Zagreb) királyi jogakadémiáján tette le jogi vizsgáit. A Varasd megyei Banzski Dvor-i uradalmat, és vele a horvátországi birtokainak központjávául szolgáló Bajnai kastélyt (ma Banjski Dvor) távoli rokonától, 1842-ben örökölte Batthyány.

Olaszországban, pontosabban a Batthyány Lajos korában még széttagolt Itáliában katonaként és utazóként járt a gróf. Paduában (ma Padova) szolgált a császári királyi 32., Esterházy gyalogezred kadétként 1826. augusztus 5-étől 1827. április 19-ig. Ekkor áthelyezték a császári királyi 9., Frimont huszárezredbe, és alhadnaggyá léptették elő. Ezután 1829 márciusáig a szintén itáliai Trevisóban állomásozott századával.

Batthyány 1833–1834-ben és 1836–1837-ben többször is ellátogatott Itáliába. Utóbbi alkalommal, 1837. augusztus 28-án Bergamóban halt meg elsőszülött lánya, Antónia, akit ebben a városban temettek

el. A gróf 1847 februárjában is visszatért Bergamóba, és március elejéig – a császári titkosrendőrség értesülései szerint – itt keresett kapcsolatokat az olasz ellenzékkel.

Pozsony, az egykori magyar koronázó város és országgyűlési székhely Batthyány Lajos gróf életének legfontosabb helyszínei közé tartozik. A pozsonyi belvárosban, a Duna bal partján álló palotasor egyik, azóta már lebontott épületében született 1807. február 10-én. Másnap, február 11-én a koronázó dombon, a Szent Márton-székesegyházban keresztelték meg, majd 1834. december 4-én itt tartotta esküvőjét is Zichy Antónia grófnővel. Batthyány 1839–1840-ben, 1843–1844-ben és 1847–1848-ban az országgyűlés résztvevőjeként tartózkodott Pozsonyban. 1839 júniusától bérelte ki a Ventúr utca 14. számú, gróf Erdődy-féle házat, a korábbi kancelláriai lakosztályt. Itt tartották a főnemesi ellenzék számos összejövetelét, és Batthyány feleségének itteni szalonja a pozsonyi társasági élet kedvelt helyszíne volt. A Batthyány részvételével ülésező felsőtábla a pozsonyi Primás-palotában tartotta üléseit, és 1848. április 11-én itt került sor a szentesített törvények ünnepélyes átadására is.

Pozsonyban a Dóm téren álló Strohmayr-házban alakul meg Batthyány részvételével az ellenzéki magnásokat tömörítő Kiskaszinó 1839 októberének végén. A pozsonyi Pálffy-palota szintén a társasági élet egyik kedvelt helyszíne volt az országgyűlések idején. Itt tartotta bálját az ellenzék is Batthyány és felesége részvételével 1844. február 17-én. Az országgyűlés alsótáblája a Mihály utcai Országházban ülésezett. 1844. május 5-én, a Magyar Kereskedelmi Társaság alakuló ülésén itt választották elnökké Batthyány Lajost, aki több alkalommal hallgatóként volt jelen az alsótáblán. Batthyány részt vett például az 1848. március 3-ai, nevezetes kerületi ülésen is, ahol Kossuth Lajos beterjesztette az alkotmányos átalakulást követelő felirati javaslatát.

Az utolsó rendi országgyűlés idején, 1847–1848-ban a pozsonyi Zöldfa vendégfogadó (a mai Hotel Carlton épületének egy része) volt Kossuth Lajos szálláshelye és az ellenzék főhadiszállása, és Batthyány is többször megfordul itt. Kossuth 1848. március 14-én este a szálló erkélyén mutatta be Batthyány Lajost a leendő felelős minisztérium elnökeként. Pozsonyban a Viczay-féle házban szállt meg az uralkodó, V. Ferdinánd 1848 tavaszán, és 1848. április 11-én itt tették le az esküt a király előtt a Batthyány-kormány tagjai. A minisztérium Pestre költözését követően Batthyány már csupán egyetlen alkalommal tartózkodott Pozsonyban, és akkor sem önszántából; a volt miniszterelnököt fogolyként őrizték a pozsonyi várban 1849. július 26-ától augusztus 11-éig.

Batthyány Lajos egykori Vas megyei birtokán, illetve uradalmi központjában, Tötmarácon (ma Moravci) állt egy grófi kastély is. Később iskolává építették át, azután tornyot emeltek eleje és templom lett belőle, végül a templomtorny mögé teljesen új épület került, és eltűnt a régi kastély.) A XIX. században még az osztrák örökös tartományok egyike volt Krajna, melynek fővárosában, Laibachban (ma Ljubljana néven Szlovénia fővárosa), pontosabban annak fellegrvárában őrizték Batthyány Lajost és a magyar politikai foglyokat 1849. május 5-étől július 23-ig. (A fogság helyszínét 2007. október 4-étől domborműves emléktábla jelöli Ljubljánban.) A krajnai Cilli városán (ma Cellje) kétszer is átszállították Batthyányt és fogolytársait. Útban Laibach felé, 1849. május 4-én Cilli piacterén akarták megszökíteni a gróft (ő azonban ezt visszautasította), majd Laibachból Pozsonyba szállítva, 1849. július 24-én az itteni kaszárnyában helyezték el társaival együtt.

Molnár András

Batthyány Lajos ábrázolásai

Pulszky Ferenc (1814–1897), aki az 1840-es években a Pesti Hírlap és az augsburgi Allgemeine Zeitung cikkírója volt, majd 1848-ban Kossuth mellett pénzügyi államtitkár. „Életem és korom” című 1880 és 1882 között négy kötetben megjelent visszaemlékezésében a következőképpen írja le Batthyány Lajos külsejét (sajátságos módon éppen Josip Jellačić horvát bánnal összehasonlítva): „Batthyány is kopasz volt, de magas homloka, éles tekintete, hegyes, görbült orra s szép szőke szakálla a saskeselyűre emlékeztetett, vonásaiban látszott a szenvedély és határozottság. Senki sem pillanthatta meg anélkül, hogy eszébe ne jusson: Ez nevezetes ember!”

A Batthyány portrék korai csoportja egyáltalán nem e nevezetes ember bemutatására törekedett, sokkal inkább egy magyar nemes mindennapi életének megörökítői. A hétköznapi és a „nevezetes ember” típusai váltakoznak a későbbiekben is, egyre inkább az utóbbi kerül azonban előtérbe. Előljáróban em-